

İslam Düşüncesinde Yorumlar

Şafilik	İmam Şafi (767-819), Gazze'de doğmuş ve Mısır'da vefat etmiştir. Kendisi sahabe torunu idi. iki yaşında iken Mekke'ye götürülmüş, burada Kur'an öğrenmeye başlamış ve yedi yaşında hafız olmuştur. İmam Şafi, dinî konularda hüküm verirken öncelikle Kur'an'a, sünnete ve sahabelerin görüşlerine başvururdu.
---------	--

Caferilik	Caferilik, İmam Cafer Sadık olarak tanınan Cafer bin Muhammed bin Ali bin Hüseyin (702-765)'in görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşmuştur. Caferilik, günümüzde İran'ın resmi mezhebidir.
-----------	---

Tasavvufi Yorumlar

Kavram

Tasavvuf: Yüce Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ve ahirette sonsuz mutluluğa kavuşabilmek için ahlaki güzelleştirmeyi, günahlardan arınmayı amaçlar.

Tasavvuf daha çok İslam'ın ahlaki boyutunu ön plana çıkaran, kalbe Allah sevgisini yerleştirmeyi amaç edinen bir düşünce akımıdır.

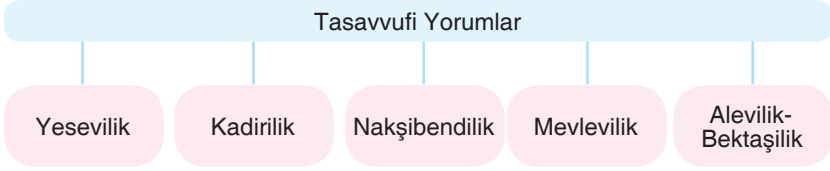

Dikkat

Tasavvufun amacı: Hz. Peygamberin yaşantısına uygun bir hayat tarzının Müslümanlar arasında hâkim olmasını istemektir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında Müslümanlar her türlü lüks ve gösterişten uzak, sade bir hayat yaşıyorlardı. Ellerindeki imkânlarla yetiniyor, dünya malına önem vermiyorlardı. Gereksiz harcama yapmak yerine mal veya paralarının

fazlasını fakirlere dağıtmayı tercih ediyorlardı. Ancak İslâm dininin yayılmaya başlaması ve Müslümanların zenginleşmesiyle beraber İslâm toplumlarında lüks, şatafat ve israf baş göstermeye başladı. Bunun üzerine bazı İslâm alimleri bunun İslama aykırı olduğunu söylemeye başladılar. Peygamber zamanındaki sade hayat tarzına tekrar yönelmesi gerektiğini savundular. Çevrelerindeki kişilere lüks ve savurganlıktan kaçınmayı, Hz. Peygamberin sünnetine uymayı, dünya malına fazla önem vermeyi öğütlediler. İşte zamanla bu İslam âlimlerinden bazılarının düşünceleri toplumda daha çok kişi tarafından benimsenerek sistemli hâle getirildi. Böylece tasavvufi yorumlar oluştu.

Yesevilik

Gönlü kırık zavallı ve garip birini görürsen, yarasına merhem koy, yoldaşı ve yardımcısı ol.

Yesevilik, Hoca Ahmet Yesevi'nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde ortaya çıkıp yaygınlaşmış tasavvufi yorumlardan biridir.

Hoca Ahmet Yesevi (öl.1167), Türkistan'ın Yesi şehrine bağlı Sayram kasabasında doğmuştur. Babası, o küçükken vefat etmiştir. İlim öğrenmeye Yesi'de başlamış, daha sonra zamanın önemli ilim merkezlerinden biri olan Buhara'ya gitmiştir. Ahmet Yesevi, dönemin ünlü âlimlerinden dersler almış, İslami ilimlerde kendini yetiştirmiştir. Doğduğu şehir olan Yesi'ye tekrar dönen Hoca Ahmet Yesevi, burada insanları eğitmeye başlamıştır. Çevresindekilere İslam'ın ilkelerini, inanç, ibadet ve ahlak esaslarını anlatmıştır

Yesevilik genel anlamda; İslam dininin tüm değerlerini Türklerin kültür ve değerleriyle harmanlayarak yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Bu tarikatın en büyük avantajı, bozkır bölgelerinde yaşayan Türk boylarının İslam inancına uyanmasına oldukça ön ayak olmasıdır. Normal şartlarda zaten İslam dinini tanıyan

İslam Düşüncesinde Yorumlar

ve bilen bu gibi topluluklara Yesevilik; kentlerde İslam dinini yaymaya çalışan kişilerin kuralcı çalışmalarından çok, daha yumuşak ve ılımlı davranmış, hatta boyların eskiden inandıkları şeyleri de dikkate alan ve daha esnek bir anlayışı içeren İslam anlayışını çok daha kolay kabul ettirebilmişlerdir.

Hoca Ahmet Yesevi, insanlara İslam'ın ilkelerini anlatırken "hikmet" adı verilen şiirlerini kullandı. Sade, akıcı ve anlaşılır bir Türkçeyle yazdığı bu şiirleri, Türk halkının İslam'ı anlayıp öğrenmesinde çok etkili oldu. Ahmet Yesevi'nin hikmet adı verilen bu şiirlerinin toplandığı kitabının adı "Divan-ı hikmet" tir.

Kur'an ve sünnete uygun yaşamak

Züht ve takvaya önem vermek

Dünya malına değer vermemek

Allah'ı çokça zikretmek

Yesevilikte önemli bazı ilkeler

Misafirlere ikramda bulunmak

Kadirilik

Abdulkadir Geylani'nin görüşlerini benimseyen bir anlayıştır. Kur'an ve sünneti referans alır. İnsan, günahlarından tövbe ederek Hakk'a yönelmelidir. Her işinde samimiyet olmalıdır. En önemli görev fakirlere yardım etmek, cömert olmak, hayır peşinde koşmaktır.

Abdülkâdir Geylânî, Büyük Selçuklu Devleti döneminde, günümüz İran'ının Hazar Denizi kıyısındaki Gilan Eyaleti'nde 1078 (H. 471) yılında doğan âlim ve mutasavvıf şeyh. 1166 (H. 561) yılında Bağdat'ta vefat etti ve türbesi buradadır.

Abdülkadir Geylani, küçük yaşta İslami ilimleri öğrenmeye başladı. Zamanla tefsir, hadis, fıkıh, kıraat gibi İslami ilimlerde iyice uzmanlaştı. Medreselerde dersler verdi, birçok öğrenci yetiştirdi. Ancak onun gönlü tasavvuftan yanay-

dı. Bir süre sonra bütününü tasavvufa yöneldi. Bu alanda kendisini yetiştirdi. Döneminin önemli mutasavvıflarından dersler aldı, onların sohbetlerine katıldı. Tasavvuf alanında iyice derinleşen Abdülkadir Geylani, ileri sürdüğü görüşlerle meşhur mutasavvıflardan biri hâline gelmiştir.

Kadirilikte büyük önem verilen beş temel ilke vardır.

- ✓ Himmeti yüceltmek,
- ✓ Haramlardan uzak durmak,
- ✓ Hizmeti güzelleştirmek,
- ✓ Azmi artırmak
- ✓ Nimete saygı göstermektir

Okuma Parçası

Küçük bir kabile ile Bağdat'a gitmek üzere yola çıktım. Hemen-
dan'ı geçince, altmış atlı eşkıya karşımıza çıktı. Kafilemizi bas-
tılar. Kervanı soydular. İçlerinden biri benim yanıma geldi. "Ey
derviş! Senin de bir şeyin var mı?" diye sordu. "Kırk altınım var"

dedim. "Nerededir?" dedi. "Koltuğumun altında dikil" dedim. Alay ediyorum zannetti. Beni bırakıp gitti. Bir başkası geldi, o da sordu. Fakat, o da bırakıp gitti. İki kişi birden reislerine gidip, bu durumu söylediler. Reisleri beni çağırttı. Bir yerde, kafileden aldıkları malları taksim ediyorlardı. Yanına gittim. "Altınım var mı?" dedi. "Kırk altınım var" dedim. Elbisemin koltuk altını sökmelerini söyledi. Söküp, altınları çıkardılar. "Neden bunu söyledin?" dediler. "Annem, ne olursa olsun yalan söylemememi tembih etti. Doğruluktan ayrılmayacağıma söz verdim. Verdiğim sözde durmam lazım" dedim. Eşkıya reisi, ağlamaya başladı ve; "Bu kadar senedir ben, beni yaratıp, yetiştiren Rabbime verdiğim sözü bozuyorum" dedi. Bu pişmanlığından sonra tevbe edip, haydutluğu bıraktığını söyledi. Yanındakiler de, "İnsanları soymakta, yol kesmede sen bizim reisimiz idin, şimdi tevbe etmekte de reisimiz ol" dediler. Sonra, hepsi tevbe ettiler. Kafileden aldıkları malları sahiplerine geri verdiler. İlk defa benim vesileme tevbe edenler, bu altmış kişidir."

İslam Düşüncesinde Yorumlar

Nakşibendilik

Muhammed Bahaeddin Nakşibend (öl. 1389), tasavvufi yorumlardan biri olan Nakşibendilik akımının kurucusu kabul edilir. İslam dünyasında “Şah-ı Nakşibend” adıyla meşhur olan Muhammed Bahaeddin Nakşibend, Türkistan’ın Buhara bölgesinde Kasr-ı Ârifan köyünde doğmuştur. Onun doğup yetiştiği çevrede tasavvufun ve tasavvufi hayat tarzının önemli bir etkisi vardı. Doğal olarak Muhammed Bahaeddin Nakşibend de bu ortamdan etkilenmiştir.

Gösterişten uzak, mütevazı bir hayat sürdürmeye önem veren Muhammed Bahaeddin Nakşibend haramlardan, kötülüklerden sakınır, insanlarla hediyeleşmeye önem verir, misafirine ikramda bulunur, saygı gösterirdi. İslam dininin ilkelerine uyar, ahlaklı, erdemli bir şekilde yaşamaya önem verirdi.

Nakşibendilik, kökeni Hz. Ebu Bekir’e kadar dayandırılan tasavvufi bir oluşumdur. Nakşibendiliğe göre insan hem dünya hayatıyla ilgili sorumluluklarını aksatmadan yerine getirmeli hem de yaşadığı sürece hiçbir zaman Allah’ı unutmamalıdır.

Allah’ı çok zikretmek, dinin emir ve yasalarına titizlikle uymak, dünya malına karşı hırslı olmamak, bütün canlılara iyilik etmek, hayır işlerine yönelmek Nakşibendilikte en çok tavsiye edilen davranışlardır.

Mevlevilik

Mevlana 30 Eylül 1207 tarihinde bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan, Horasan’ın Belh yöresindeki Vahş kasabasında doğmuştur. Babası Hüseyin Hatibi oğlu Muhammed Bahaeddin Veled, annesi Belh emiri Rükned-

din'in kızı Mümine Hatun'dur. Babası "Sultan-ül Ulema" yani Alimlerin Sultanı unvanı ile tanınmıştır. Mevlana çocukluğunun ilk yıllarını Belh şehrinde geçirdi. Babası Belh şehrinin ileri gelenlerinden biriydi. Sultanla arasında geçen inanç ve fikir ayrılıkları yüzünden Belh şehrinde birçok akrabası bulunmasına rağmen buradan göç etmek zorunda kaldı (1212). Ailesiyle birlikte Nişabur'a yerleştiler. Nişabur'dan ayrılan Bahaeddin Veled Bağdat, Şam, Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri ve Niğde yoluyla Karaman'a (Larende) geldi (1221). Ailesiyle birlikte geçirdiği bu yolculuk esnasında Kabe'yi de ziyaret edip hac vazifesini gerçekleştirdi. Mevlana ve ailesi Karaman'da 7 yıl kaldılar. 1225 yılında babasının müridlerinden biri olan Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile evlendi. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alaeddin Çelebi adında 2 oğulları oldu. Bu tarihlerde Selçuklu devleti en parlak dönemlerinden birini yaşıyordu. Devletin hükümdarı Alaeddin Keykubad Mevlana'nın babasını başkent Konya'ya çağırdı ve buraya yerleşmesini istedi. Sultan'ın davetini kabul eden Bahaeddin Veled ailesiyle birlikte Konya'ya geldi (1228). Büyük bir tören ve ihtişamlı karşılandılar. Aileyi ikamet etmeleri için İplikçi Medresesi tahsis edildi.

Bahaeddin Veled 1231 yılında vefat etti, Selçuklu Sarayı'nda gül bahçesi adı verilen yere defnedildi. Bunun üzerine müridleri tek varisi olan Mevlana'nın etrafında toplanmaya başladılar. Büyük bir ilim ve din eğitimi görmüş olan Mevlana medresede vaazlar veriyor, insanlar onu dinlemek için medreseyi dolduruyorlardı.

Mevlevilik; insanı yüceltmeyi amaçlayan, insanlar arasındaki ortak değerleri ön plana çıkaran bir düşünce akımıdır. Allah sevgisi, insan sevgisi, insana hizmetin esas alınması, onun manevi ve ahlaki yönden yüceltilmesi Mevlevilikte önem verilen ilkelere aittir.

Mevlana Celaleddin Rumi'ye göre Yüce Allah insana değer vermiş, onu üstün ve ayrıcalıklı bir varlık olarak yaratmıştır. O hâlde insana değer verilmeli ve saygı duyulmalıdır. Mevleviliğe göre insan, kalbini kin, hırs, kibir kıskançlık, bencillik gibi kötü duygulardan arındırılmalıdır. Sevgi, saygı ve hoşgörüyü ilke edinmelidir.

Dikkat

Mevlevilik düşüncesinde sema ayınının önemli bir yeri vardır. Sema; müzik eşliğinde ve belli bir düzen içerisinde yapılan törene verilen addır. Sema ayinine katılanlara semazen, bu ayinin yapıldığı yerlere ise semahane denir.

Okuma Parçası

Mevlana'dan sözler

- ✓ Ey İnsan! Kaf Dağı kadar yüksekte olsan da, kefene sığacak kadar küçüksün. Unutma her şeyin bir hesabı var; üzdüğün kadar üzülürsün.
- ✓ İnanan kişi, işlerini Allah emretti diye yapar. İnanmayan ise, mücadele ve gösteriş olsun diye yapar. Böyle inatçı kişilerin başlarına toprak saç.
- ✓ İnsanların en hayırlısı, insanlara yararı olandır. Sözün en hayırlısı, az ve anlaşılır olanıdır.
- ✓ Vefa nedir, bilir misin? Vefâ arkanda bıraktığını, giderken yaktığını yabana atmamandır.
- ✓ Şikayetçi, kötü huyludur. İyi huylu şikayet etmez, tahammül eder.
- ✓ Nasibinde varsa alırsın karıncadan bile ders. Nasibinde yoksa bütün cihan önüne serilse sana ters.
- ✓ Bakın! Toplumsal bunalımların, kavga ve dövüş ortamının tek ve en güçlü doğuş sebebi sevgi eksikliğidir. Bunun en doğru tedavi yolu ise sevgiyi aramak, yaşamak, uygulamaktır. Hoşgörülü olursanız seversiniz. Sevilirsiniz. Karar verirsiniz ve de bu yolda çalışırsanız her şeye ulaşırsınız.

Alevilik-Bektaşilik

Alevi kelimesi sözlükte, Ali tarafında olan, Ali'yi seven, Ali'ye bağlı anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak Alevilik, Hz. Peygamberin (s.a.v.) vefatından sonra halifelüğün, Hz. Ali'nin ve onun soyundan gelenlerin hakkı olduğunu savunan anlayışı ifade eder.

Hz. Muhammed'in vefatının ardından, sırasıyla Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali halife olmuşlardır. Ancak bazı Müslümanlar, Peygamberimizin vefatından sonra halifelüğün öncelikle Hz. Ali'nin hakkı olduğuna inanmışlardır. 680 yılında Yezid'in

emriyle Peygamberimizin sevgili torunu Hz. Hüseyin ve ailesinden bazı kişiler Kerbela'da şehit edilmişlerdir. Bu acı olay Müslümanlarda büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Birçok kişi ehl-i beyt mensuplarına ve onların haklarına sahip çıkmaya başlamıştır. İşte bu yaklaşım zamanla sistemli hâle gelmiş ve Alevilik akımının doğup yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Bektaşilik ise büyük mutasavvıf ve düşünür Hacı Bektaş Veli'yi kendilerine pir ve önder olarak gören, onun yolundan gitmeyi amaç edinen kimselerin bağlı olduğu tasavvufi yorumdur.

Horasan erenlerinden biri olan, Hacı Bektaş Veli 1209 yılında doğmuş, 1271 yılında vefat etmiştir. O, Anadolu'yu yurt edinmiş, burada yaşayan Türkmenlere Allah ve Peygamber sevgisini aşılacak için büyük çaba harcamıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra "Horasan diyarından erleri uyandırmak" için Anadolu'ya geldi. Yanına birçok öğrenci alıp eğitimleriyle meşgul oldu. Bu sırada Anadolu'da dini, iktisadi, sosyal ve askeri bir teşkilat olan "Ahilik" ile birlikte çalıştı. Osmanlı sultanlarının da bağlı buldukları bu teşkilat sayesinde tanındı ve sevildi. Osmanlı padişahı Orhan Gazi ile olan yakın dostluğu sayesinde Yeniceriliğin üstadı ve hamisi kabul edildi. Hayatının geri kalanını Kırşehir'de ta-

İslam Düşüncesinde Yorumlar

mamlayan Hacı Bektaş Veli, tahminen 1338 yılında burada vefat etti. Mezarı da Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesinde bulunmaktadır.

Hacı Bektaş Veli'nin en önemli eseri Makâlât'tır.

Hacı Bektaş Veli, İnsanlar arasında ırk, renk, dil gibi ayrımlar yapılmamasını öğütlemiştir. Allah'ın yarattığı üstün varlık olması sebebiyle her insanın sevilmesi gerektiğini belirtmiştir. O, İslam'ın yayılması ve yaşanması için yıllarca çalışmıştır. Ortaya koyduğu ilkelerle Anadolu'da Türk kültürünün yaşatılmasında, toplumda birlik, barış ve huzurun gerçekleşmesinde büyük rol oynamıştır.

Dikkat

Alevilik-Bektaşilikte Allah'tan korkmak değil, onu sevmek esastır.

Alevilik-Bektaşilikte ehl-i beyt sevgisinin önemli bir yeri vardır. Ehl-i Beyt sözcük olarak ev halkı demektir. Ev halkı yani Ehl-i Beyt Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşmaktadır. Ehl-i Beyt halk arasında Pençe-i Al-i Abâ olarak da adlandırılır.

Alevilik-Bektaşilikte en çok önem verilen ilkelerden biri de on iki imam inancıdır. On iki İmamlar, Hz. Muhammed'den sonra önder olarak tanıdıkları Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın soyundan gelen kişilerdir. On iki İmamların adları sırasıyla şöyledir:

- 1- İmam Ali
- 2- İmam Hasan
- 3- İmam Hüseyin

- 4- İmam Zeynel Abidin
- 5- İmam Muhammed Bakır
- 6- İmam Cafer Sadık
- 7- İmam Musa Kazım
- 8- İmam Ali Rıza
- 9- İmam Muhammed Taki
- 10- İmam Ali Naki
- 11- İmam Hasan Askeri
- 12- İmam Mehdi

Alevilik-Bektaşilik sevgi, dostluk ve kardeşlik yoludur. Hacı Bektaş Veli'nin yolundan giden kişi, komşularıyla iyi geçinmeli, muhtaçlara yardım etmelidir. Kötülüğe iyilikle karşılık vermeli, kimseye kin beslememeli, dedikodu, iftira, haset, kibir, yalan, hile, zulüm, haksızlık vb. kötülüklerden uzak durmalıdır.

Cem ve Cemevi

Kavram

Cem: bir araya gelmek, toplanmak, bütünleşmek gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise cem; Alevilik-Bektaşilikte belli bir disiplin ve kurallar içerisinde dede, pir veya mürşit denilen manevi önderlerin yönetiminde gerçekleştirilen törene verilen addır. Cemini yapıldığı mekânlar ise **cemevi** olarak isimlendirilir.

Dikkat

Cemevi; âyin-i cem erkânının yapıldığı, “yol, adap ve erkân yeri” olarak nitelendirilir; Bektaşilikte ise cemevi yerine “meydan evi” ifadesi kullanılır.

Geçmişten günümüze, Alevi-Bektaşî kültüründe cemevi, birçok işlevi yerine getiren bir kurum olmuştur. Cemevleri zaman zaman tasavvufî sohbet ve muhabbet yeri olmuş, bazen fakirler için aşevi veya misafirhane işlevi görmüştür.

İslam Düşüncesinde Yorumlar

Ayrıca cemevleri tarihte ve günümüzde birer ilim, eğitim ve irfan yuvası olarak da değerlendirilmiştir. Alevilik-Bektaşîlikte cemevinin ve cem töreninin çok önemli bir yeri vardır. Alevi-Bektaşî inancına göre cemevinin kapısı kutsal

kabul edilir. Cemevinin ortasına “Kırklar Meydanı” adı verilir. Meydanın tam ortası ise “Dâr Meydanı” olarak isimlendirilir. Alevi-Bektaşî kültüründe cemin yapıldığı alan kutsal görülür.

Ceme gelen can, en güzel giysilerini giyer ve ceme temiz ve pak bir şekilde gelir. Evi ve komşuları ile barışık olmalı, can incitmemelidir. Küskünlükler varsa barışılmalıdır ve ceme girmeden bu yapılmalıdır.

Bedenin abdesti su ile, nefsin abdesti gözyaşı ile, aklın abdesti ilim ile, ruhun abdesti aşk ve muhabbet iledir.

Canlar helal kazancından lokma yapar ya da ceme götüreceği bir yiyecek alır. Ve aile efradı ile ceme gelir, lokmasını lokmacıya, ayakkabılarını İznikçiye teslim eder.

İçeri girerken de meydana niyaz eder, diz üstü oturur ve cümlelerin niyazı yapılır. Cemde konuşulmaz, edep erkana uyulur. Ta ki dedenin destur verdiği cemin bitişine kadar..

Dede, “Bism-i Şah Allah, Allah! Geldiğiniz yoldan, durduğunuz dârdan, çağırdığınız pirden şefaata göresiniz. Dârlarınız, divanlarınız kabul ola, muratlarınız hâsıl ola. Hakk’ın dergâhına yazılmış ola. Dârına durduk Ya Allah! Ya Allah! Ya Allah!.. Divanına durduk Ya Muhammed! Ya Muhammed! Ya Muhammed!.. Keremine sığındık Ya Ali! Ya Ali! Ya Ali!.. İnyet eyleyin ya On İki İmamlar.” diyerek bir gülbenk okur. Okunan gülbenkten sonra dede, “Gerçeğe Hû, mümine Ya Ali” der. Bunun ardından herkes rukûya eğilir. Rükû vaziyetinde iken dede, “Tecellânız, temennânız kabul olsun, muradınız hâsıl olsun, yüzünüz ak, gönülünüz pak olsun. Dâr çeken didar görsün.” diye dua eder. Canlar “Gerçeğe Hû, mümine Ya Ali” diyerek secdeye giderler. “Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali” diyecek kadar secdede kaldıktan sonra tekrar diz üstü oturulur. Bunun ardın-

dan hep beraber “Allahümme sallı alâ seyyidina Muhammed ve âl-i seyyidina Muhammed” denilerek Hz. Peygamber ve ehl-i beytine salavat getirilir. Daha da sonra ceme devam edilir. Cemde okunan gülbenk, dua, on iki imam aşkına söylenen düvaz-imam, deyiş ve nefesler arasında sık aralıklarla topluca “Allah Allah” denir. Semahlar dönülür. Kerbelâ’da 72 evladı ve arkadaşlarıyla birlikte susuz bırakılıp şehit edilen Hz. Hüseyin aşkına su dağıtılır. Son olarak getirilen yiyecekler, kesilen kurbanlar dede tarafından dua yapıldıktan sonra dağıtılır.

Cem çeşitleri

1- Görgü cemi: Görgü Cemi genelde yılda bir kez yapılır. Amacı, toplumdaki dirlik, düzen ve birliğin sağlanmasıdır. Bu amaçla dede, canları Alevi yolu ve ikrarı üzerine sorgular. Alevi inancına uymayan davranışlarda bulunan varsa ve bu konu biliniyor veya gündeme getiriliyorsa çözüme kavuşturulur.

2- İkrar cemi: Aleviler için ikrar demek; Alevilik yoluna girmenin, Aleviliğe bağlı olmanın, bu yolu layıkıyla sürdürmenin adıdır.

3- Abdal Musa cemi: Bu cem, her yıl yaz bitip sonbahar gelince küskünlerin barıştırılması ve birliğin sağlanması amacıyla yapılır. Böylece insanlar arasında kardeşlik bağları güçlendirilir, toplumda birlik ve bütünlük sağlanır.

Alevilik-Bektaşilikte, işlediği bir günah, kötülük veya suç nedeniyle düşkün ilan edilip toplumdan dışlanan, daha sonra da yaptığından pişmanlık duyarak tövbe eden, üzerindeki kul hakkını ödeyen kimseler için düşkünlükten kaldırma cemi yapılır.

Hayatı sona erip vefat eden yani Hakk'a yürüyen bir kişinin ölümünün yedinci veya kırkıncı gününde kurban kesilip lokma dağıtılır ve cem düzenlenir. İşte bu cem, dârdan indirme cemi olarak adlandırılır. Dârdan indirme ceminde düzenlenen toplantıda, ölen kişi için herkesten helallik alınır. Kul hakkı veya borcu varsa yakınları tarafından ödenir. Ödeme imkânı da yoksa helallik dilenir.

Cemde on iki hizmet

Her Ayin-i Cemde on iki hizmet sahibi hizmetlerini yerine getirirler. Bunlar sırasıyla;

1. Dede / Baba

Bektaşilerin bir kolunda cem'i Baba yönetir. Bu grubun dışında kalan Alevilerde (Ocaklı, musahipli, Hacı Bektaş Dergahına bağlı Alevilerde) Dede yönetir. Dede veya Baba aynı zamanda topluluğun önderidir, müşküllerin çözümünde yol göstericidir.

2. Rehber

Dedenin /Baba'nın yardımcısıdır, olmadığı yerde vekilidir. Rehberi Dede seçer. Rehber Talibi Yol'a hazırlar, Talibe erkanın kurallarını, nasıl davranılacağını, hangi sözlerin söyleneceğini öğretir.

3. Gözcü

Cem ayininin genel düzeninden sorumludur. Törene uygun davranmayanları uyarır, gerekirse ceza keser.

4. Çerağcı

Çerağ (delil) uyaran kişidir. Çerağı uyandırdıktan sonra dar'a durur ve duasını okur.

5. Zakir (Aşık)

Sazla birlikte deyiş, duaz, miraçlama söyler. Bu hizmeti bir veya üç kişi yerine getirir.

6. Ferraş

Meydanın temizliğinden sorumludur. Cem sırasında ise car (süpürge) çalar, sembolik olarak meydanı temizler.

7. Sakka (İbrikdar)

El yıkama, tarikat abdesti aldırma, sakka suyu dağıtma gibi hizmetleri yerine getirir.

8. Sofracı (Kurbancı, lokmacı)

Kurban kesme ve yemek işlerinden sorumlu kişi.

9. Peyik (Peyk, Haberci)

Cemin yapılacağını canlara ileten bildiren, haberleşmeyi sağlayan kişi.

10. Pervane

Semah dönenlere yol gösteren kişi.

11. Meydancı (İznicî)

Cemde meydan görevlerini yapan, meydanın tertip ve düzeninden, araç-ge-reçlerin hazırlanmasından, ısıtılmasından vb. sorumlu kişi.

12. Bekçi (Kapıcı)

Cem'in dış güvenliğini sağlayan kişi. Bazı yerlerde iki kişidir. Biri kapıdan dışarı bakar, diğeri kapıdan içeriye bakar, dışardan gelenleri içeriye bildirir.

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

Razılık, bireye mahsustur, arınmaktır. Gönül kırdıysa özür dileyici olup, kırdığı gönülü onarmak, ağlattığını güldürmek, zarar verdiklerinin zararlarını ödemek yani, kul hakkını sahibine yaşıyorken vermektir.

Kur'an; "Şu bir gerçektir ki, müminler sadece kardeşlerdir. O halde kardeşleriniz arasında barışı sağlayın", diye buyuruyor.

İnsanlar kendi gönülündeki huzuru yakalarsa, herkesle uzlaşırsa, dünya barışına giden yolun kapısını açar. Tüm yaratılmışla dost olur.

Kur'an;" Ey can! Razi etmiş ve edilmiş olarak sevgiyle dön Rabbine."(Fecir; 27-

İslam Düşüncesinde Yorumlar

28) der. Öyleyse birbirimizle barış içinde olmalıyız.

Tasavvufi yorumlarımızdan biri olan Alevilik-Bektaşılık kültüründe de kul hakkının özel ve ayrı bir yeri vardır. Kul hakkı yiyen kimseler âdeta toplumdan dışlanır. Örneğin Alevilik-Bektaşılıkta büyük önem verilen ve bir ibadet olarak kabul edilen cem törenlerine, üzerinde kul hakkı bulunan kimselerin katılması uygun görülmez.

Semah, ceme katılanların, manevi coşku içerisinde aşkla ayakta ve müzik eşliğinde dönmeleridir. Alevilik-Bektaşılık kültüründe kadın ve erkekler birlikte semah dönerler. Semah hem cem töreninin önemli bir parçası hem de on iki hizmetten biridir. Bu nedenle semahsız bir cem töreni düşünmek mümkün de değildir.

Cem ayini sırasında törenin bazı bölümlerinde ve özellikle son bölümünde dedenin işareti ile kadın ve erkek canlar semaha kalkarlar. Semah dönen canlar duygunun,sevginin,aşkın doruk da olduğu bir duygulu an yaşarlar.

Semah dönenler adeta kendinden geçercesine büyük bir aşkla,şevkle,huşu içinde ayrı bir dünyaya yolculuk edercesine izleyen canları da büyüleyecek tarzda su gibi akıp giderler.

Alevilerin döndükleri Semahı onların ibadeti olan cem ayinlerinden ayrı düşünmek ve incelemek yanlıştır. Aleviliğin kutsal kitabı olan İmam Cafer Buyruğu ve halk arasında yaşayan mevcut inançta semah 12 hizmetten biri olarak yapılır. Yani Semah Alevilerin yaptıkları bir ibadetin parçasıdır.

Semahta dikkat çeken bazı hareketler vardır. Mesela semahta en çok görülen figür, sağ elin ayasının yukarıya (göğe), sol elin ise yere dönük olmasıdır. Bu sembolik davranış, Alevilik-Bektaşılıkteki “Hak’tan rahmet alır, halka veririz. Kendimize hiçbir şeyi mal etmeyiz.” düşüncesini ifade eder. Semah aynı zamanda insanın maneviyatıyla yüzleşmesi, maddi dünyadan uzaklaşması ve Yüce Allah’a yaklaşmasıdır.

Semahlardan sonra sembolik olarak saka suyu ikram edilir. Bunun nedeni Hz. Peygamberin torunu Hz. Hüseyin ve yakınlarının Kerbelâ’da günlerce susuz bırakılarak şehit edilmiş olmalarıdır. İşte semahlardan sonra dağıtılan suyla

Alevi-Bektaşiler, bu acı olayı bir kez daha yad etmiş olurlar.

Musahiplik (Yol Kardeşliği)

Alevi inancının önemli kurumlarından biri olan Musahiplik, kelime itibarıyla dünya ve ahiret (yol) kardeşliği anlamına gelmektedir. Hem madden, hem de, manen yani inanç boyutunda kardeş demektir. Daha açıkçası malı mala, canı cana katmaktır.

Müşahip ise şöyle olunur: İyi anlaşılan iki arkadaş “Yol kardeşi” olmaya karar verdiklerinde önce ailelerinin ve eşlerinin bu konuda rızalarını almaları gerekir. Musahiplik taraflardan biri ölmedikçe bir kere yapılır. Hayatta sadece bir kişi ile yapılır. Evli olunması ve eşlerinde benimsemesi, anlaşması şarttır. Eğitim düzeyleri, sosyal-toplumsal konumları, ve ekonomik yapılarının birbirleriyle uyumlu olmaları gerekir. Bu uyum sağlanmazsa ileride sorun çıkabilir. Tabi en önemlisi de iki müşahibin ve eşlerinin çok iyi anlaşması gerekir. Müşahip eşleri birbirinin kardeşi, çocukları da kendi çocukları sayılır. Kan bağı ile olan amca çocukları, teyze, hala çocukları birbirleriyle evlenebildiği halde müşahip çocukları asla birbirleriyle evlenemezler. Onlara evlilik düşmez.

Musahiplik cemini yöneten dede, huzuruna gelen canlara şu ayeti okur: “Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah’a dönün. Umulur ki Rabb’iniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nûrları aydınlatıp gider de ‘Ey Rabb’imiz! Nuru-muzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin.’ derler.” (1) Bu ayeti okuduktan sonra dede, musahipleri tövbe etmeye çağırır. Onlara, “Şimdi hep birlikte tövbe edelim.” der. Böylece dedenin huzurunda tövbe edilip söz verilir. Bu sırada dede, tövbe ve söz vermeye ilgili de Kur’an’dan çeşitli ayetler okur.

Dikkat

Musahiplik kavramı, islâm tarihindeki Muhacir-Ensar kardeşliğine dayanır.

Kıssadan Hisse

Hız Peygamber (s.a.v.) 622 yılında, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde müminler arasında birlik, beraberlik ve dayanışma sağlamak amacıyla Mekke'den gelen her bir Müslümanla Medineli bir Müslümanı kardeş ilan etti. Kardeş ilan edilen Müslümanlar birbirlerine öz kardeşi gibi davrandılar. Beraber yiyip beraber içtiler. Birbirleriyle her türlü maddi imkânlarını, evlerini, bahçelerini, hayvanlarını paylaştılar. Zorluk ve sıkıntılara birlikte göğüs gerdiler. Hz Muhammed (s.a.v.) de bu süreçte, Hz. Ali'yi kendisine kardeş edinmiştir. O, bu konuyla ilgili hadisinde şöyle buyurmuştur: "Ya Ali! Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin." Yol kardeşliğinin temeli de bu olaya dayandırılmaktadır.

Dua ve Gülbenkler

İslam kültürüne ait bütün yorum biçimlerinde olduğu gibi Alevilik-Bektaşilikte de duaya büyük bir önem verilir. Dua, gülbenk olarak da adlandırılır. Alevi-Bektaşî inancına göre insanlar günlük hayatta kendi kelimeleriyle ve diledikleri şekilde Allah'a dua edebilirler. Çünkü dua tamamen kul ile Allah arasında gerçekleşen bir iletişimdir.

Gülbenk , Alevi Bektaşî yolunda yemeklerden önce , yemekten sonra , yatmadan önce , sabah kalkarken , cem evlerinde yapılan sohbetlerde , toplantılarda , cem törenlerindeki açılış ve kapanışlarda dedelerin yada orada bulunanların yaptığı dualara ,söylediği güzel sözlere **gülbenk** denir.

Alevi-Bektaşiler gülbenk okumaya genellikle, “Bism-i Şah Allah, Allah!” diyerek başlarlar. Dua ve gülbenklerin sonunda da “Allah’ım dualarımızı kabul et!” anlamında, “Allah, Allah!” demeyi ihmal etmezler.

Okuma Parçası

Lokma duası

Bismillah Bismişah Allah Allah

Hizmetleriniz Kabul ola,

Lokmalarınız Kurbanlarınız Ulu dergaha yazılmış ola

Hak Muhammed Ali'nin didarından

Imam Hüseyin'in darından

On iki imamın katarından ayırmaya

On dört masumu pak, on yedi kemeri best ve kırklar sefaatçiniz ola

Emeginiz zaya gitmeye

Her iki cihanda yüzünüz ak imaniniz pak ola

Ömrünüz bereketli, yuvaniz meseretli ola

Dil bizden nefes Pir'den sayıla

Sofra duası

Bismişah,

Evvel Hak diyelim, Kadim Hak diyelim

Geldi Ali sofrası ya Şah diyelim

Ya Şah versin bize.

Demine HÜ diyelim

İslam Düşüncesinde Yorumlar

Hızır ve Muharrem Orucu

Hızır orucu, Alevilik-Bektaşilikte en çok önem verilen ibadetlerden biridir. Bu oruç, genellikle şubat ayının 13, 14 ve 15. günlerinde tutulur. Bu oruç; gece yarısı başlayıp ertesi gün akşama kadar hiçbir şey yememek ve içmemek suretiyle yerine getirilir.

Hızır orucunun temeli: Bir gün Sevgili Peygamberimizin torunları, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hastalanır. Hz. Fatma, babası Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yanına giderek çocuklarının hastalığından duyduğu üzüntüyü ona anlatır. Peygamberimiz de kızına, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in hastalıktan şifa bulup iyileşmesi için üç gün adak orucu tutmalarını söyler. Daha sonra Hz. Fatma, babasının yanından ayrılarak evine gelir. Ev işlerinde kendisine yardım eden Fıdda ile birlikte adak orucu tutmaya başlarlar. Oruçlu oldukları birinci günün akşamında, iftar edecekleri sırada, fakir biri kapılarına gelir ve onlardan yiyecek ister. Esasen sofralarında bulunan yiyecek miktarı da sınırlıdır. Ancak onlar yine de iftar için hazırladıkları yiyeceklerin hepsini kapılarına gelen fakire verirler. Kendileri de sadece su ile iftar eder ve bununla yetinirler. İkinci gün de benzer bir durum yaşanır. Hz. Fatma ve Fıdda iftarlık yiyeceklerini ikinci gün, kapılarına gelen bir yetime, üçüncü gün ise bir esire verirler. Bu merhametli ve fedakâr insanlar üç gün boyunca hiçbir şey yemeden tuz ve suyla iftar etmek durumunda kalırlar.

Üstelik az da olsa bulabildikleri bu nimetlerden dolayı da Allah'a şükrederler. Böylece üç günlük adak orucunu tamamlamış olurlar. Adak orucunun sonunda, Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) kızına ve damadı Hz. Ali'ye, oruçlarının nasıl geçtiğini sorar. Hz. Ali de "Siz (yaşadığımız) durumu bilirsiniz. Ey Allah'ın Elçisi!" der. Abdülbaki Gölpınarlı meal çalışmasında Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) ithafen şöyle der: "Üç gün peş peşe kapınıza gelen Hızır idi. Yüce Allah sizi denemek için kapınıza Hızır'ı gönderdi." (1) Bu olaydan kısa bir süre sonra da Yüce Allah (c.c.), Peygamberimize şu ayetleri vahyeder: "Onlar kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Çünkü biz, çetin ve belalı bir günde Rabb'imizden korkarız derler. İşte bu yüzden Allah onları, o günün fenalığından esirger, yüzlerine parlaklık, gönüllerine sevinç verir."

Muharrem orucu

Aleviler ve Bektaşiler Muharrem Ayının ilk on iki gününü oruçlu olarak geçirirler. Bu günlerde, İmam Hüseyin'in ve dostlarının susuz bırakılmış olmasından

İslam Düşüncesinde Yorumlar

dolayı su içilmez. Aşure günü İmam Hüseyin'in mübarek başı gövdesinden ayrıldığı için bıçak kullanılmaz, et yenilmez. Bu günler matem günleri olduğu için tıraş olunmaz. Muharrem Ayında cem yapılmaz, bağlama çalınmaz.

Okuma Parçası

Adamın biri dört kişiye bir dirhem verdi. Adamlardan biri:

- Bu parayla engûr alalım, dedi. Diğeri Arap'tı:

- Hayır, dedi, ben inep isterim, engûr değil. Üçüncüsü Türk'tü:

- Ne engûr, ne inep, bununla üzüm alalım, diye tutturdu.

Dördüncüleri Rum'du, o da itiraz etti:

-Bırakın bu lafları, dedi, bununla istafil alalım.

Derken kavgaya başladılar. Birbirlerini yumrukluyor, tokatlıyor-lardı. Pek çok dil bilen alim birisi onları gördü:

- Durun, dedi, hepinizin de istediği olacak. Parayı aldı, onlara üzüm getirdi.

